

ПРИМЉЕНО: 21.08.2017.			
ОРГ.СЕД.	БРОЈ	ПРИЛОЗИ	В
	812		

ИЗВЈЕШТАЈ *о оцјени урађене докторске дисертације*

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Научно-наставно вијеће Правног факултета у Бањој Луци, на сједници одржаној дана 23. јуна 2017. године, донијело је Одлуку број 12/3.655-VII-5/17 о именовању Комисије за подношење Извјештаја о израђеној докторској дисертацији mr Љубомира Ожеговића, под називом „Уставно судство у Босни и Херцеговини – нормативно и стварно“.

У Комисију су именовани:

1. Академик др Рајко Кузмановић, *professor emeritus*, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, предсједник;
2. Академик др Снежана Савић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Бањој Луци, члан;
3. Др Миле Дмичић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Бањој Луци, члан – ментор.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Љубомир (Перо) Ожеговић рођен је 15. фебруара 1963. године у Санском Мосту, БиХ. Основну школу и Гимназију је завршио у Санском Мосту. На Правном факултету Универзитета у Бањој Луци дипломирао је марта 1987. године.

Постдипломске магистарске студије из уставноправне области завршио је 13. септембра 2012. године на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци одбраном магистарског рада под називом „Апелациона надлежност Уставног суда Босне и Херцеговине“ чиме је стекао научно звање магистра уставноправних наука.

III УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Наслов докторске дисертације: „Уставно судство у Босни и Херцеговини – нормативно и стварно“.

Тема докторске дисертације прихваћена је Одлуком Сената Универзитета у Бањој Луци, број 02/04-3.4730-44/14 од 25. децембра 2014. године.

Поред литературе и садржаја, цјелокупна материја дисертације подијељена је на Увод (стр. 1 - 4), три дијела која представљају окосницу истраживања и то: Теоријске поставке и нормативна регулатива уставног судовања (стр. 5 - 54), Уставно судство у Босни и Херцеговини (стр. 55 - 220), Упоредна анализа уставног судства, проблеми и перспективе (стр. 221 - 311) и Закључна разматрања (стр. 312 – 317). Дио први дисертације састоји се од Поглавље I под називом „Правна природа уставног судовања“ које садржи подпоглавља Појмовно одређење (стр. 5 – 13); Функција (стр. 13 – 18); Карактер одлука уставног судства (стр. 18 – 24); Дејство одлука уставног судства (стр. 24 – 28) и Положај уставног судства (стр. 28 – 32). Поглавље II првог дијела дисертације „Историјат уставног судовања код нас“ садржи Уставно судовање у СФР Југославији (стр. 33 – 44) и Уставно судовање у СР Босни и Херцеговини (стр. 45 – 54). Други дио дисертације носи назив „Уставно судство у Босни и Херцеговини“ и сачињен је од три поглавља. Поглавље I – Уставни суд Босне и Херцеговине – посвећен је организацији (стр. 55 – 63); надлежностима (стр. 64 – 99); поступку (стр. 99 – 109) и дејству одлука Уставног суда Босне и Херцеговине (стр. 109 – 117). Поглавље II другог дијела – Уставни суд Републике Српске – односи се токоје на питања организације (стр. 118 – 131); надлежности (стр. 132 – 164); поступка (стр. 165 – 177) и дејству одлука Уставног суда Републике Српске (стр. 177 – 181). Поглавље III другог дијела дисертације посвећен је Уставном суду Федерације Босне и Херцеговине и чине га подпоглавља о организацији (стр. 182 – 189); надлежностима (стр. 189 – 209); поступку (стр. 209 – 218) и дејству одлука Уставног суда Федерације Босне и Херцеговине (стр. 218 – 220). Дио трећи дисертације састоји се од Поглавље I – Упоредна анализа уставног судства – у оквиру којег је изложени основни сегменти уставног судства у репрезентативним системима – СР Њемачкој, Аустрији и Италији (стр. 221 – 248) и упоредна анализа уставног судства у државама насталим на простору бивше СФР Југославије (стр. 248 – 271). У Поглављу II трећег дијела дисертације под називом „Проблеми и перспективе уставног судства у БиХ“ изложена је материја о недостацима нормативне регулативе (стр. 273 – 281); проблемима неизвршавања одлука (стр. 281 – 288); неким аспектима (не) зависности (стр. 288 – 292); карактеристичне одлуке (стр. 292 – 306) и смјернице *de constitutione* и *de lege ferenda* (стр. 306 – 311).

Докторска дисертација написана је ћириличним писмом (Times New Roman, фонт 12, проред 1,5) и укоричена тврдим повезом. Дисертација је написана на укупно 337 страница, од чега 317 чистог текста, са 982 фус ноте. Коришћена литература обухвата 324 библиографске јединице (књиге, уџбеници, монографије, научни чланци) ћириличних и латичних издања које су не само битне за предметну област, већ поред класичних представљају резултат и најновијих научних истраживања у странији и домаћој правној књижевности. Уважавајући предмет и циљеве истраживања, библиографија обухвата и позитивноправне изворе како из правног поретка Босне и Херцеговине и ентитета, тако и правне изворе држава које су узете као релевантни узорци за компарирање (СР Њемачка, Аустрија, Италија и државе настале на простору бивше СФР Југославије) и јуриспруденцију одговарајућих уставних судова. Докторска дисертација технички је израђена у

складу са Правилником о садржају, изгледу и дигиталном репозиторијуму докторских дисертација на Универзитету у Бањој Луци, број 02/04-3.1589-124/16 од 23. јуна 2016. године. У том смислу, дисертација садржи све релевантне податке о ментору и члановима Комисије, насловну страну и резиме рада на српском и енглеском језику, садржај и текст дисертације, те библиографију.

Да би се могло приступити анализи уставносудске власти у некој држави, неопходно је претходно дефинисати правну природу уставног судства уопште. Стога су у првом поглављу првог дијела дисертације – *Теоријске поставке и нормативна регулатива уставног судовања* – садржана општа разматрања о појмовном одређењу уставног судовања, његовој функцији у систему државне власти, карактеру и правном дејству уставносудских одлука и положају којег уставно судство заузима у цјеловитој структури јавне власти. С обзиром да је сама појава уставносудске контроле и заштите дугот времена била праћена бројним теоријским расправама о карактеру и оправданости увођења уставног суда и судовања, на почетку дисертације разматрана су, дакле, најзначајнија доктринарна гледишта у вези са напријед наведеним сетом питања. Аутор је у оквиру њих посебну пажњу посветио функцији уставносудске институције и посљедицама које њено дјеловање има на свекупно функционисање правног и политичког система.

Након сагледавања историјских коријена појаве уставног судства, потврда дјелотворности уставног судовања у пракси и искуства развијених уставних демократија говоре у прилог нужности постојања и легитимности овога уставног органа, а све у циљу очувања и заштите уставних начела и принципа и темељних друштвених вриједности. Отуда аутор уставно судовање сагледава кроз призму традиционалног схватања према којем је оно законодавна дјелатност у негативном контексту, али и кроз призму новијих ставова који кажу да је у питању судска или *sui generis* државна дјелатност. Међу савременим уставноправним посленицима преоваладава пак став да је ријеч о специфичној дјелатности која у себи у извјесној мјери обједињује и законодавна и судска, али и политичка својства, те да је, у складу с тим, уставни суд засебан уставни орган са посебним мјестом у систему подјеле власти који се нерјетко карактерише као четврта власт или међувласт. Даљњи напор у елаборирању улоге и природе уставног судства усмјeren је на анализу карактера и правног дејства његових одлука, а посебна пажња посвећена је функцији уставносудске власти у савременим либералним демократијама. Вршећи послове из својих надлежности које им је дао устав, уставни судови данас, поред традиционалне контроле справности објективног правног поретка, тумачењем и интерпретацијом устава одређују границе државних овлашћења и њихових институција тако да својим дјеловањем ублажавају посљедице политичких неслагања што све доприноси стабилнијем функционисању политичког и правног система. И што је не мање важна функција, уставно правосуђе се временом наметнуло у улози врховног непосредног чувара и заштитника уставом ујемчених основних права и слобода грађана од арбитрарности и самовоље органа државне власти.

У другом поглављу првог дијела дисертације аутор је дао историјски приказ контроле уставности и законитости прије и послије увођења централизоване уставносудске заштите у бившој СФР Југославији и СР Босни и Херцеговини. Излагањем генезе и развоја „социјалистичког“ уставног судовања, упознавањем са надлежностима тадашњих уставних судова, те карактером и правним дејством њихових одлука и стварном друштвеном функцијом, аутор је начинио својеврstan увод у основна питања предмета истраживања.

Други дио рада, *Уставно судство у Босни и Херцеговини*, као централни дио дисертације, обухвата три поглавља: Уставни суд Босне и Херцеговине, Уставни суд Републике Српске и Уставни суд Федерације Босне и Херцеговине. Приказ сваке од наведених цјелина дат је на јединствен начин кроз сагледавање организације наведених судова, презентовање њихових основних надлежности, излагање поступака које проводе и анализе правног дејства одлука.

На самом почетку другог дијела рада, у оквиру подпоглавља које се тиче организације Уставног суда Босне и Херцеговине, аутор је укратко изложио услове настанка овога Суда, битне основе његове организације и позицију коју овај Суд има у уставном систему Босне и Херцеговине. Потом се приступа предочавању састава Уставног суда Босне и Херцеговине са посебним освртом на стране судије и изношењем могућих разлога за њихово учешће у раду овога Суда. Аутор након тога презентује начин именовања судија, врши критичку анализу услова које кандидати морају испуњавати за позицију уставног судије и даје кратак осврт на поступак њиховог избора. Указујући на важност независности уставносудске функције и повезујући ово питање са актуелним доктринарним ставовима, аутор потом указује на нормативна рјешења која се тичу трајања судијске функције унутар Уставног суда Босне и Херцеговине и престанку мандата, о имунитету судија и инкомпабилности судијске са другим функцијама. На зачељу овога подпоглавља аутор даје осврт на нормативне поставке у погледу избора предсједника и потрпредсједника Уставног суда Босне и Херцеговине, о начину доношења одлука Уставног суда у оквиру поједињих надлежности и друге детаље релевантне за организацију ове уставносудске институције.

У сљедећем подпоглављу изложене су надлежности Уставног суда Босне и Херцеговине. Указујући прије свега на прекомјерну апстрактност уставних норми, као и да су усљед тога надлежности овога Суда „непрецизно дефинисане и широко формулисане, тако да остављају доста простора за исувише екстензивно тумачење“, аутор их сврстава у пет видова. Тако Уставни суд Босне и Херцеговине одлучује, *прво*, као конфликтни суд рјешавајући тзв. федералне и органске спорове; *друго* – одлучује о нормативној усаглашености поједињих општих аката са Уставом; *треће* – путем апелационе надлежности одлучује о заштити основних слобода и права ујемчених Уставом; *четврто* – рјешава о уставним питањима која му прослијеђују редовни судови и као *пето* одлучује о питањима заштите виталног интереса. Осврћуји се на ставове поједињих домаћих теоретичара како надлежности Уставног суда Босне и Херцеговине нису коначно дефинисане и да се морају црпити из цјелокупног уставног текста, аутор износи супротно гледиште о овоме питању сматрајући да би „успостављање нових надлежности према постојећем уставном оквиру представљало самовласно и противуставно понашање Уставног суда, што би за посљедицу имало не учвршћивање већ, напротив, урушавање начела владавине права“. Детаљан преглед сваке од наведених надлежности Уставног суда Босне и Херцеговине аутор је предочио њиховим повезивањем са научнотеоријским гледиштима, излагањем суштине сваког од уставносудских спорова насталим у оквиру ових надлежности, као и аката који представљају предмет спора и оцјене уставности, те изношењем карактеристика сваке од поменутих компетенција. У раду је посебан акцент стављен на критичко анализирање позитивних нормативних рјешења, али и праксе Уставног суда Босне и Херцеговине по одређеним питањима из домена сваке од поменутих надлежности. Тако је, на примјер, аутор дао опширан приказ одступања праксе Уставног суда Босне и Херцеговине према релевантној уставној норми у односу на предмете апстрактне контроле уставности, као и на саму неконзистентност такве праксе. Износећи разлоге за тврђњу да је у оквиру ове надлежности Уставни суд неосновано проширио своје компетенције и на поједине

опште акте мимо уставних овлашћења, аутор је, као примјер томе, навео да се „Уставни суд Босне и Херцеговине приликом одлучивања о уставности општих аката локалних заједница, без обзира на њихов законодавни карактер – као што су статути градова – требао огласити ненадлежним, с обзиром на то да су контролисани акти донесени унутар правног поретка ентитета, а не државног правног поретка. Сама чињеница да се истим актима заиста отварају питања кршења права конститутивних народа на цјелој територији Босне и Херцеговине, ипак не дајеовољно основа да државни Уставни суд узурпира надлежност ентитетских уставних судова и тиме, према нашем мишљењу, доводи у питање уставни принцип владавине права“. Надаље, када је у питању од стране појединих теретичара оспоравана апелациона јурисдикција Уставног суда Босне и Херцеговине, као надлежност која је наводно непримјерена уставном судовању, аутор је у односу на такве тврђе изложио супротан став сматрајући да се ипак ради о уобичајеној уставносудској надлежности, поткрепљујући то релевантним доктринарним истраживањима и компаративним искуствима и рјешењима. Међутим, одређени правни ставови и одлуке Суда и из ове надлежности подвргнути су критичкој анализи аутора с обзиром да је, према његовом мишљењу, Уставни суд у појединим предметима неосновано залазио у компетенције редовног правосуђа. У овим предметима Уставни суд је, наиме, својим одлукама утврђивао повреду уставних права апеланата а да такве одлуке није пратило разложно образложение, јер у њима нијеовољно јасно указано на границу која уставно судовање диференцира од редовног судског поступка. Поред овога, аутор је разлоге за приговоре налазио и у чињеници што је Уставни суд у неким својим одлукама из исте надлежности рјешавао уставносудски спор као суд пуне јурисдикције. Тако је у појединим грађанским стварима, примјера ради, одлучивао о основаности тужбеног захтјева као да је редовни, а не уставни суд. Оваква пресуђивања Уставног суда Босне и Херцеговине по мишљењу аутора представљају његово непосредно уплитање у компетенције јудикатуре, јер чак ни потреба да се заштите уставна права грађана не дајеовољно основа за оваква одлучења. „Темељ оваквог става лежи у чињеници да се заштита основних слобода и права не може обезбеђивати на начин да се вршењем те заштите истовремено крши Устав у другом његовом дијелу. А доношењем одлука у пуној јурисдикцији задире се у надлежности редовних судова чиме се повријеђује принцип подјеле власти као сегменту начела владавине права из члана I/2. Устава Босне и Херцеговине“, закључује аутор. Значајну индикацију да одлучивања на поменути начин нису оправдана налазе се и у чињеници да иста уставносудска пракса какву има Уставни суд Босне и Херцеговине не постоји у упоредном уставном судовању. Своја неслагања према иначе неконзистентној пракси Уставног суда аутор је на опсежно аргументован начин изнио такође и у односу на одлучивања из апелационе надлежности којима је пресуђивано о уставности одлука ентитетских уставних судова. На концу елаборације о апелационој јудисдикцији аутор, и поред предочених мањкавости у њеном провођењу, стоји на становишту да због истих не треба доводити у питање основаност потребе пружања непосредне заштите индивидуалних уставних права пред овим Судом.

Оdređene propuste u normativnom smislu, ali i pракси Уставног суда Босне и Херцеговине, аутор налази и аргументује и код надлежности заштите виталног националног интереса. Прву од њих аутор види у чињеници да се Уставни суд при одлучивању у овој надлежности не задржава на овлашћењу које црпи из уставне норме, а према којој је дужан да испитује искључиво процедуралну исправност законодавног поступка у вези са позивањем клуба делегата конститутивног народа на заштиту виталног интереса. Проблем према ауторовом виђењу произлази из чињенице што је Уставни суд рјешавајући у овим предметима, поред испитивања

процедуре, одлучивао и о томе да ли се спорно питање, према својој суштини, може уопште сматрати питањем које има такво својство да би могло бити витално по национални интерес те, након тога, и да ли је оспорена одлука заиста, *in concreto*, деструктивна по тај интерес. Оваквом праксом је Уставни суд прекорачио границе својих овлашћења с обзиром да се, како наводи аутор, „самовласно ставио у позицију субјекта који умјесто конститутивног народа, односно делегата који га представљају, одређује садржај виталног националног интереса и цијени стварно постојање његове повреде у сваком конкретном случају“. Нормативни недостатак у погледу ове надлежности аутор даље види у томе што Уставни суд Босне и Херцеговине, за разлику од ентитетских Уставних судова, нема посебно вијеће за заштиту виталног националног интереса, већ о овим питањима Суд одлучује у пленуму већином гласова укупног броја судија, што значи да поред домаћих судија у одлучивању равноправно учествују и судије странци. У вези с тим аутор поставља питање да ли је легитимно да о стварима које се тичу равноправности конститутивних народа у Босни и Херцеговини одлучују страни држављани. Важност овога питања постаје јаснија када се има у виду да је у пракси сасвим могуће да се усвојена одлука од значаја за једнакоправност народа заснива, поред гласова само двојице домаћих судија, на гласовима страних држављана и да ти гласови, због тога, буду одлучујући. С обзиром на то, аутор констатује да је „врло извесна ситуација да таква одлука Уставног суда буде у супротности са ставовима судија који долазе из реда остала два конститутивна народа, а да је прихватљива судијама из само једног конститутивног народа, што би било у супротностима са принципима консocijативне демократије на којима почива државно уређење Босне и Херцеговине“.

У трећем и четвртом подпоглављу која се односе на Уставни суд Босне и Херцеговине презентовани су поступак пред наведеним Судом и правно дејство његових одлука. Материја поступка пред Уставним судом разграничена је на двије цјелине у оквиру којих су посебно разматрана питања везана за право на покретање уставносудских поступака и излагање о његовом току. Значајну пажњу аутор је посветио анализи нормативних рјешења о праву на покретање поступака из сваке од постојећих надлежности Уставног суда и појединим отвореним питањима у оквиру њих, те је на темељу такве анализе вршио оцјену утицаја постојећих рјешења на дјелотворност заштите уставности. У вези с тим констатовано је да су уставна рјешења овога института исувише рестриктивно постављена, нарочито кад се имају у виду право на покретање компетенционих и спорова за оцјену уставности нормативних општих аката. Налазећи упоришта у доктринарним ставовима, закључено је да би ефективност и дјелотворност заштите Устава била на вишем нивоу када би се право на покретање наведених спорова омогућило ширем кругу овлашћених лица.

Након извршене анализе наведене цјелине питања о праву на покретање уставносудских поступака, у раду је дат преглед њиховог тока само у битним елементима, базиран на приказу рјешења која су садржана у релевантним општим актима. С тим у вези, потребно је истаћи да су Уставом прописани само ријетки основни принципи поступка пред Уставним судом Босне и Херцеговине, и то на начин да је њиме одређено да ће Уставни суд водити јавне расправе и да ће своје одлуке јавно образлагати и објављивати. Истом одредбом Устав је дао овлашћење Уставном суду да већином гласова својих чланова усвоји пословник о раду, тако да су овим интерним судским актом, поред осталих питања, регулисани сви други аспекти поступка пред Уставним судом. На концу поглавља које се тиче Уставног суда Босне и Херцеговине представљена су нормативна рјешења у погледу правног дејства одлука овога Суда. Након упознавања са врстама одлука које доноси

Уставни суд и начином на који су прописана дејства ових одлука, у дисертацији су детаљније анализирани видови њихових учинака. Тако је дат приказ дејства одлука са становишта посљедица које оне производе (касаторно дејство и констатација неуставности); потом њихово дејство у погледу временског настанка посљедица (*ex tunc, ex pinc*), као и учесника у поступку (*erga omnes, inter partes*), те обима утврђене несагласности са Уставом. Доводећи у везу дејства одлука прописана Правилима Уставног суда са прихваћеним доктринарним ставовима, аутор је критички анализирао поједина рјешења налазећи да је нужно њихово усклађивање са позитивним компаративним примјерима.

Друго поглавље централног дијела дисертације посвећено је Уставном суду Републике Српске. У оквиру подпоглавља који се односи на организацију овога Суда, укратко је приказан његов историјат са правним основама конституисања. Након тога изложен је састав Уставног суда Републике Српске кроз бројне измјене уставног текста и релевантних легислативних аката. Имајући у виду како уставноправна доктрина безрезервно сматра да би у циљу остварења персоналне и институционалне независности уставносудске институције њено одређење морало представљати предмет уставног регулисања, аутор посебно указује на процедуру избора предсједника и судија Уставног суда Републике Српске која је, на супрот томе, прописана законским нормама и то на неубичајен начин. Поједина питања поступка избора, наиме, прописана су Законом о Уставном суду Републике Српске, а друга су утврђена Законом о високом судском и тужилачком савјету Босне и Херцеговине. Размишљаје са теоријским поставкама и позитивним упоредним рјешењима уочљива су и код тога на који начин су одређени услови за обављање судијске функције, јер су исти прописани не уставом, већ законом и то оним донесеним не на ентитетском него на државном нивоу. Иста констатација према аутору вриједи и у погледу трајања мандата судија који траје до 70 година живота, с обзиром на преовлађујући став доктрине „како у случају „доживотног“ обављања дужности судије уставног суда пријети реална опасност од „рутинерства, бирократизације, именовање у функцију, односно уљуљкивања у функцији, па и ризик од претераног старења суда и „окамењивања судија“, ради чега је овај модел мандата изразито риједак у уставносудској пракси“. Потом се у овоме пододјељку говори и о осталим сегментима и у њима отвореним питањима и мањавостима организације Уставног суда као што су питања имунитета судија, инкомпабилитета судијске и осталих функција, престанак уставносудијске дужности и другим детаљима организације овог уставносудског органа.

Друго подпоглавље овог дијела дисертације посвећено је надлежностима Уставног суда Републике Српске. Аргументовано констатујући како надлежности овога Суда, у духу позитивних теоријских схватања о овоме питању, представљају дио *materiae constitutionis*, аутор потом износи мишљење да су његове компетенције у значајној мјери редуциране спрам компетенција других уставних судова. „Посматрајући овај сегмент уставног судовања у Републици Српској са упоредног или и теоријско-правног аспекта“, истиче аутор, „може се утврдити како је Уставни суд Републике Српске ускраћен за значајан број надлежности у односу на упоредне примјере. У том смислу, Уставни суд нема надлежности које су према својој правној природи примјерене уставном судовању, као што су суђење одређеним високим државним функционерима, рјешавање спорова у вези са парламентарним и предсједничким изборима, непосредна заштита основних уставом гарантованих права грађана, одлучивање о противуставности и забрани дјеловања политичких странака, заштита права на локалну самоуправу, давање мишљења о одређеним уставноправним питањима итд“. Као консеквенца оваквог уског концепта

надлежности Уставног суда Републике Српске, износи се став да су без правне заштите остале норме Устава којима су регулисана нека од битних питања организације и функционисања уставноправног система, што према мишљењу аутора може оставити простора за волунтаристичко и произвољно поступање носилаца јавне власти науштрб владавине права.

У дисертацији је дат детаљан преглед само најважнијих надлежности Уставног суда Републике Српске на начин да је постојеће нормативно одређење сагледавано кроз призму научнотеоријских гледишта, те излагањем суштине сваког од уставносудских спорова насталим у овиру ових компетенција и аката као предмета спора и оцјене уставности, те изношењем њихових појединачних карактеристика. Као и код пресјека надлежности Уставног суда Босне и Херцеговине, приликом представљања надлежности Уставног суда Републике Српске посебна пажња је посвећена критичкој анализи позитивних нормативних рјешења којима су уређена ова питања. Тако је у односу на апстрактну нормативну контролу, након дефинисања ове надлежности и изношења њених особености, изражен позитиван став о свеобухватности предмета ове контроле, с обзиром да су поред општих аката јавне власти оцјени уставности подложни и општи акти осталих нормотвораца. При томе, сваки сегмент дјеловања у овој надлежности поткријепљен је примјерима из богате јуриспруденције Уставног суда. У односу на надлежност заштите виталних интереса у раду је дат приказ постанка условия и нормативног основа за вршење ове функције, као и исцрпан преглед овога института кроз рад Вијећа народа Републике Српске који претходи поступку његове заштите коју пружа Уставни суд Републике Српске, односно Вијеће за заштиту виталног интереса унутар њега. Након анализе наведених процедура заштите, аутор налази да је смисао заштите виталних интереса, који у својој суштини представља тзв. „етнички вето“, резултат настојања да се нормама највишег ранга, на институционалан начин, очува равноправност сва три конститутивна народа, односно да се спријечи ступање на снагу одлука законодавног тијела без сагласности и пристанка делегата конститутивних народа. Основни закључак у односу на ову компетенцију могао би се свести на то да су норме, прије свега уставне, којима је регулисана ова надлежност, непрецизне, нејасне и контрадикторне и да су усљед тога многа питања у погледу овога института учињена спорним, чemu свједочи и пракса Уставног суда, односно Вијећа за заштиту виталног интереса.

На крају прегледа најзначајнијих надлежности Уставног суда Републике Српске, у дисертацији је, поред поменутих одлучујућих функција, анализирана и његова савјетодавна и усмјеравајућа надлежност чијим провођењем, како каже Устав, „Уставни суд прати појаве од интереса за остваривање уставности и законитости, обавјештава највише уставне органе Републике о стању и проблемима у тој области и даје им мишљења и приједлоге за доношење закона и предузимање других мјера ради обезбеђења уставности и законитости и заштите слобода и права грађана, организација и заједница“. Према домаћој и страној стручној литератури која је посвећена уставном судовању преовлађује став да је ова надлежност у основи била нека врста „друштвене функције“ и облик „политичке активности“ уставних судова у бившој СФР Југославији, те да према југословенским уставима није била конципирана као судски облик контроле уставности и законитости, односно да није била дјелатност судског карактера. Ослањајући се на овакве ставове, аутор након критичке анализе ове надлежности закључује да је поменута функција Уставног суда Републике Српске „резултат [је] наставка уставносудске традиције из социјалистичких времена, када је она, у друштвеним околностима скупштинског система владавине, имала своје оправдање. Начело подјеле власти, међутим, као једно од темељних начела уставне либералне демократије, сматрамо да не подржава

ову функцију Уставног суда. Вршењем дјелатности „праћења појава“ успоставља се, спрам нашем мишљењу, суштински непримерен однос између органа политичке власти и Уставног суда као контролора и регулатора њихове правнотворне дјелатности. Нормативним „покривањем“ таквог односа унапријед се пристаје на то да Уставни суд заштиту уставности и законитости, супротно начелу подјеле власти, може остваривати не само судским већ и политичким средствима, што се у оваквим друштвеним околностима не може прихватити.“

Треће и четврто подпоглавље овог дијела рада, након презентације и анализе надлежности Уставног суда Републике Српске, односи се на поступак и на правно дејство његових одлука. Основна питања поступка разграничена су, као и у случају Уставног суда Босне и Херцеговине, на двије цјелине унутар којих је прво разматрано питање права на покретање уставносудских поступака, а потом и презентација тока поступка. Поново је битна пажња посвећена анализи нормативних рјешења која се тичу права на покретање поступака из обрађених надлежности Уставног суда и појединим отвореним питањима у оквиру њих, након чега је аутор дао оцјену њиховог утицаја на дјелотворност заштите уставности и законитости у Републици Српској. У вези с тим констатовано је да је уставним одредбама активна легитимација прописана искључиво за поступак нормативне контроле, а не и за остале врсте поступака којима Уставни суд рјешава друга уставноправна питања из својих надлежности, као и да је ово важно процесно питање детаљније дефинисано одговарајућим законским одредбама. Међутим, иако аутор примјењује да је врло оскудна листа субјеката који своје право на покретање поступка заснивају на уставном генералном овлашћењу, након критичке анализе свих позитивних нормативних рјешења овога питања закључено је да је право на покретање, односно иницирање спорова пред Уставним судом Републике Српске дато широком кругу лица, што је оцијењено као значајан допринос заштити уставности и законитости. Након што је на интерпретативан и општи начин дат преглед тока поступка пред Уставним судом Републике Српске, базиран на приказу законских и пословничких рјешења ове тематске цјелине, аутор је на концу поглавља које се тиче овога Суда изложио правно дејство његових одлука. Тако је дат приказ *ex tunc* дејства одлука у погледу временског настанка посљедица са законом прописаним корекцијама у смислу *ex tunc* дејства под одређеним условима, као и у односу на учеснике у поступку (*erga omnes*), те према обиму утврђене несагласности са Уставом и законима.

У трећем поглављу централног дијела дисертације, у складу са већ утврђеном методологијом, дата је анализа Уставног суда Федерације Босне и Херцеговине. У односу на организацију овога Суда, укратко је изложен његов историјат са правним основама конституисања. Након тога сажето је изложен састав Уставног суда, процедура избора његових судија, услови за обављање судијске функције и трајање мандата судија, имајући у виду чињеницу да су ова питања идентично нормирана као код Уставног суда Републике Српске. Након тога су у овоме пододјельку презентовани и остали сегменти организације Федералног Уставног суда и у њима отвореним питањима и недостасима, те одређеним специфичностима организације ове уставносудске институције.

У подпоглављу које се односи на надлежности Уставног суда Федерације, након излагања врста компетенција којима располаже и начина на који је рјешено њихово утемељење, у складу са усвојеним концептом, презентоване су само оне надлежности које по своме значају и обиму представљају само језгро дјелатности овога Суда. Тако је дат пресек апстрактне нормативне контроле, потом надлежности рјешавања федералних и органских спорова, одлучивања о уставним питањима као и о питањима заштите виталног интереса, те заштите права на

локалну самоуправу. У односу на сваку од наведених надлежности изложена је суштина наведених уставносудских спорова, као и предмети оцјене уставности унутар њих, те карактеристике које по овим и другим питањима издвајају Уставни суд Федерације од остала два уставна суда у Босни и Херцеговини. У том смислу апострофиран је значајан круг предмета оцјене уставности, али такође и изостанак контроле законитости подзаконских општих аката унутар апстрактне и конкретне нормативне контроле. Такође, анализом постојећих уставних рјешења исте уставносудске контроле, уочава се специфичност према којој уставно уређење Федерације Босне и Херцеговине има мјешовити систем контроле уставности општенормативних аката у којем се упоредо практикују и претходна (*a priori, ex ante*) контрола и накнадна, односно репресивна (*a posteriori, ex post*) контрола, што у упореднopravnoј пракси представља изразиту ријеткост. Наредна особеност ове надлежности јесте постојање уставног овлашћења према којем Уставни суд Федерације, у случају касирања неуставне позитивноправне одредбе, може одредити прелазне мјере које не могу бити на снази дуже од шест мјесеци од дана објављивања пресуде Уставног суда у службеном гласилу. Ова прелазна рјешења умјесто касирање одредбе Уставни суд усваја на основу дискреционе оцјене, узимајући у обзир све околности које су од интереса за заштиту уставности, а нарочито посљедице које утврђени несклад производи и односе који су успостављени на основу таквог закона или другог прописа. У вези са оваквим овлашћењем аутор је констатовао да је „Примјеном принципа судијске уздржљивости, међутим, Уставни суд [је] врло ријетко посезао за оваквим мјерама што се, без већег двоумљења, треба сматрати оправданим“. Као недостатак овога сегмента уставног судовања у Федерацији Босне и Херцеговине оцењено је то што општи правни акти привредних друштава, политичких партија и других организација и институција и акти субјеката из тзв. трећег, цивилног сектора, не могу бити предмет оцјене усаглашености са уставом.

У погледу осталих специфичности које издвајају уставно судовање у Федерацији у односу на Републику Српску и Босну и Херцеговину важно је поменути и чињеницу да у оквиру одлучивања о питањима заштите виталног интереса Уставни суд Федерације ову врсту заштите пружа не само на нивоу ентитета, него и на нивоу кантона и Града Мостара. Компарацијом релевантних нормативних аката евидентно је да је процедура ове уставносудске заштите јединствена, без обзира на различитости наведена три нивоа власти. И на крају, као специфичност уставног судовања Федерације оцењена је и чињеница да Уставни суд врши заштиту права на локалну самоуправу, а које у овоме ентитету представља уставну категорију. С обзиром на то да се овим колективним људским правом ограничава власт Федерације Босне и Херцеговине и кантона унутар ње, Уставни суд Федерације ову врсту уставносудске заштите пружа рјешавајући спорове који настају између локалних јединица и виших нивоа власти, у оквиру којих се повређује или ограничава право на локалну самоуправу.

Посљедња два подпоглавља дијела рада који се тичу Уставног суда Федерације односе се на поступак и на правно дејство његових одлука. Основна питања поступка подијељена су, као и код претходна два уставна суда, на две цјелине унутар којих је изложена материја о праву на покретање уставносудских поступака, а потом је презентован ток поступка. На концу, изложене су основне црте правног дејства одлука које доноси овај Суд, а које су мање-више компатibilne са дејствима какво имају одлуке које доносе Уставни суд Босне и Херцеговине и Уставни суд Републике Српске.

У трећем дијелу дисертације – *Упоредна анализа уставног судства, проблеми и перспективе* - у његовом првом поглављу, дата је упоредна анализа уставног

правосуђа у репрезентативним системима централизоване уставносудске контроле уставности у СР Њемачкој, Италији и Аустрији и паралела са уставним судством у државама насталим на простору бивше СФР Југославије. У другом поглављу овога дијела рада аутор је указао на основне проблеме и перспективе уставносудске власти како у ентитетима – Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине, тако и на нивоу Босне и Херцеговине. На основу извршене анализе правних рјешења и спроведеног истраживања изведен су закључци упоредног типа на степену више апстракције од изведених закључчака код анализе појединих држава. Правосудне институције поменутих држава упоредно су анализиране у погледу слеђећих питања: основе организације, надлежности и правно дејство њихових одлука. У склопу другог поглавља аутор је апострофирао проблеме домаћег уставног судства критички анализирајући недостатке постојећих нормативних рјешења сва три правна система; затим сагледавајући актуелну проблематику извршавања одлука уставних судова; износећи неке аспекте њихове (не) зависности; презентујући поједине карактеристичне одлуке и, на концу, дајући смјернице *de constitutione i de lege ferenda*.

У **закључним разматрањима** аутор је дао пресек цјелокупног истраживања, презентујући резултате до којих је дошао приликом израде рада.

IV УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Уставни судови у Босни и Херцеговини, њихов број и међусобни однос, резултата су сложеног и децентрализованог унутрашњег уређења Босне и Херцеговине и постојања, у оквиру ње, четири засебна правна система. Ради се о правним системима државе Босне и Херцеговине, Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине и правном систему Брчко дистрикта Босне и Херцеговине. У сваком од наведених система, осим у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине, постоје и уставни судови који своје правно постојање, надлежности и друга битна питања функционисања црпе из за њих релевантних устава. Специфичан и нормативно неуједначен уставноправни положај уставних судова у Босни и Херцеговини, поједине разлике у погледу њихових надлежности, организације и функционисања које постоје међу њима, као и одређене неусаглашености са општеприхваћеним доктринарним принципима и стандардима уставног судовања европоконтиненталног типа, представљале су довољно разлоге за предузимање истраживања.

Кандидат је у **уводном дијелу** дисертације одредио предмет и циљ истраживања, поставио је хипотезе рада, те утврдио методе и научну и друштвену оправданост истраживања. У оквиру предмета истраживања, након излагања о природи и функцији уставног судовања уопште, карактеру и дејству одлука уставног судства и стања уставног судовања у претходној заједничкој држави и упоредноправног приказа нормативних рјешења уставносудске заштите у компаративним системима, аутор је у дисертацији анализирао позитивноправна рјешења положаја босанскохерцеговачких уставносудских институција, предочио нам је њихове организационе схеме и битне аспекте организације, надлежности којима располажу, поступак којег проводе са правним дејством донесених одлука. Напосљетку, након анализе стварног стања и проблема са којим се данас суочава уставно судство у Босни и Херцеговини, аутор је предочио приједлоге и сугестије у смислу *de constitutione i de lege ferenda*.

Рад на дефинисаном предмету имао је задатак да се достигне како научни, теоријски циљ, али исто тако и да понуди одговоре на актуелна питања домаћег

уставног судовања, а прије свега у којој мјери уставно судство у Босни и Херцеговини ефикасно чува уставни поредак и да ли својим дјеловањем даје допринос (и ако да - на који начин) изградњи конституционализма и његових начела и принципа. Основни теоријски циљ истраживања, dakle, представљају је давање одговора на питања о улози и значају уставносудске власти у систему подјеле власти у Босни и Херцеговини, Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине; анализа нормативне регулативе са циљем давања одговора на сва отворена и спорна питања организације и свеукупног функционисања уставног судства у Босни и Херцеговини; који су недостаци уставних и легислативних аката и какав имају утицај на дјелотворност уставносудске заштите и јачање уставне демократије; какви су правци измјена *de constitutione* и *de lege ferenda* ради конституисања квалитетнијег теоријско-нормативног модела, тј. анализа односа нормативног и стварног.

Практични циљ истраживања јесте да се у стручној, али и политичкој јавности, додатно допринесе квалитетнијој расправи о теми и кроз исту понуде одговарајућа рјешења у циљу стварања повољнијих правноНормативних услова и имплементацији ефикаснијих механизама за дјелотворно, независно и деполитизовано уставно судство у Босни и Херцеговини и њеним ентитетима.

Наведени структурални приступ теми дисертације конципиран је тако да понуди одговор на основно питање да ли је уставно судство у Босни и Херцеговини ефективан заштитник државног и ентитетских уставних уређења и њихових основних вриједности утемељених на начелима владавине права, подјеле власти, парламентарне демократије и заштити људских права и основних слобода. У раду на предмету овога истраживања полази се од основне хипотезе да оно то јесте према постојећим нормативноправним рјешењима. Основне разлоге за такву тврђњу аутор налази, прије свега, у карактеру и правном дејству одлука које уставни судови у Босни и Херцеговини доносе вршећи функције којима располажу, али и у посљедицама које погађају правни систем усљед њиховог извршавања. Имајући у виду неспорне потешкоће, неке заједничке а неке својствене само појединима од њих, које отежавају вршење њихове уставне задаће, поред већ речене главне хипотезе намећу се и помоћне хипотезе о нужности промјене уставних и легислативних оквира дјеловања уставних судова у Босни и Херцеговини у постојећем основном моделу како би се на такав начин постигла њихова што пунија дјелотворност. Поменуте потешкоће, дефинисане као остale помоћне хипотезе, очитују се у прекомјерној политизацији уставних судова, те недостатку појединих битних надлежности како би обим уставносудске заштите био постављен на ширим и квалитетнијим основама.

Од појаве устава као нормативног акта најјаче правне снаге, перманентно је трагано за средствима и методама која би уставу обезбеђивала супремацију у правном поретку и његову заштиту. Смисао и циљ те тежње јесте настојање да се сви акти јавне власти заснивају на уставу, односно објективном праву, како би се очувањем уставности правног поретка спријечила произвољност и самовоља у вршењу функције власти. Временом се као најефикаснији модел заштите устава и уставности правног поретка исказала заштита и контрола коју врше судови, а у оквиру тог модела – у складу са традицијом европског континенталног права – заштита коју обезбеђују уставни судови. Поменуту улогу уставни судови остварују вршећи послове из надлежности које им је дао устав, а који су, зависно од државе до државе, у некима од њих већег, а у некима мањег обима. Ипак, без обзира на међусобне разлике у овоме смислу, најважније надлежности уставних судова су оне које су усмјерене на очување уставности и законитости објективног правног поретка, непосредну заштиту основних права и слобода и рјешавање

уставноправних конфликтата између државе и њених конститутивних елемената и између поједињих институција система. Одлучујући о овим споровима, уставни судови су се дефинисали као регулатори који, изричући уставно-судске санкције, чувају уставни поредак од неуставних аката и стања, а предмети оцјене уставности јесу акти које доноси и законодавна и извршна и судска власт.

У теоријској и научној мисли савремених уставних либерално-демократских система, уставно судство је тема која је доста проучавана са више аспеката. Резиме тога би могао бити да уставносудска функција представља контролу све три гране власти у циљу заштите устава. У уставноправној теорији се, међутим, не наилази на јединствене одговоре на бројна питања уставног судовања, као она о мјесту уставног судства у систему подјеле власти; његовој правној природи; функцијама којима мора располагати ради пуног остварења уставне улоге, инструментима деполитизације и очувања независности и многа друга. Такође, уставносудска власт и њена функција и однос према другим носиоцима јавне власти у поратном уставном развоју Босне и Херцеговине, као и друга спорна питања уставног судовања нису цјеловито изучавана, нити је то до сада чињено у довољној мјери.

У бројним научним радовима објављеним у посљедњих пола вијека говори се о поменутим отвореним питањима уставног судства, развоју и преобрађају уставносудске власти, њеном јачању и све значајнијој улози у државама савремене уставне демократије. Проблематика првог дијела дисертације предмет је многобројних научних радова и расправа. Тим питањима су се бавили слједећи аутори, уз напомену да су њихови радови коришћени у изради дисертације: С. Савић, *О појму устава*, зборник радова „Споменица академика Рајка Кузмановића“, Бања Лука, 2006; Г. Мијановић, *Контрола уставности закона*, И.Сарајево, 2000; О. Вучић, *Аустријско уставно судство – чувар федерације и устава* (докторска дисертација), Београд, 1995; В. Мратовић – Н. Филиповић – С. Сокол, *Уставно право*, Загреб, 1977; С. Хелмут, *Тумачење закона и других прописа у складу са уставом*, Друга конференција европских уставних судова и сличних институција које се баве заштитом уставности и законитости, Београд, 1977; Z. Giacometti, *Die Verfassungsgerichtsbarkeit des schweizerischen Bundesgerichtes*, Zurich, 1933; J. Ђорђевић, *Нови уставни систем*, Београд, 1964; К. Чавошки, *Уставност и федерализам – Судска контрола уставности у англосаксонским федералним државама*, Београд, 1982; Р. Кузмановић, *Основи уставног система Сједињених Америчких Држава (судски систем)*, Бања Лука, 2000; E. Smith, *Constitutional justice under old Constitutions*, Kluwer Law International, The Hague, 1995; Г. Мијановић, *Судска контрола уставности у САД*, Српска академија наука и уметности – Два века савремене уставности, Београд, 1990; B. Schwartz, *American Constitutional Law*, Cambridge, 1955; H. Kelsen, *La garantie juridictionnelle de la nonstitution*, Paris, 1928; M. Јовичић, *О уставу*, Београд, 1977; F. R. Romeu, *The Establishment of Constitutional Courts: A study of 128 democratic constitutions*, Review of Law and Economics, Vol. 2, 1/2006; J. Ferejohn, P. Pasquino, *Constitutional Adjudication: Lessons from Europe*, Texas Law Review, 07/2003 - 2004; J. Kokot and M. Kaspar, *Ensuring Constitutional Efficacy*, The Oxford Handbook of comparative Constitutional Law, Oxford University Press, Oxford, 2012; J. Стефановић, *Уставно право ФНР Југославије и компаративно*, Загреб, Књига I, 1956; Р. Марковић, *Уставно право*, Београд, 1982; Р. Кузмановић, *Уставно право*, Бања Лука, 2002; A. M. Mavčić, *The Constitutional Review*; www.concourts.net; M. Cappelletti, *The Judicial Process in Comparative Perspective*, Clarendon Press, Oxford, 1989; M. Cappeletti, *Judicial Review in Comparative Perspektive*, Californija Law Review, Vol. 58, 1970; M. Rosenfeld, *Constitutional Adjudication in Europe and the United States: Paradoxes and Contrasts*, International Journal of Constitutional Law, 04/2004; Б. Коштутић, *Место уставног суда у систему*

поделе власти, Уставни суд Србије – у сусрет новом уставу, Београд, 2004; S. R. Durr, *Comparative overview of European systems of Constitutional justice*, ICL. Journal, vol. 5, 2/2011; L. Favoreu, *Les cours constitutionnelles*, Presses universitaires de France, Paris, 1996; T. Cole, *Three Constitutional Courts: a Comparison*, „The American Political Science Review“ Vol. 54, No 4, 1959; L. Solyom, *The Role of Constitutional Courts in the Transition of Democracy*, „International Sociology“, Vol. 18(1), 2003; Г. Мијановић, Преглед схватања о правним и политичким основама ојућене уставности законе, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, XV, 1967; М. Стојановић, *Судска контрола уставности*, Београд, 1960; Р. Д. Лукић, *Уставност и законитост*, Београд, 1966; К. Korinek, *Das Verfassungsgerichtsbarkeit im Gefuge der Staatsfunktionen*, Veröffentlichungen der Vereinigung der Deutschen Staatslehrer, Heft 39, 1981; R. Marcic, *Verfassungsgericht*, Wien, 1963; H. Triepel, *Wesen und entwicklung der Staatsgerichtsbarkeit*, Veröffentlichungen der Vereinigung der Deutschen staatsrechtslehrer zu Wien am 23. und 24. april 1928, Helf 5. Berlin und Leipzig, 1929; О. Вучић, В. Петов, Д. Симовић, *Уставни судови бивших југословенских република – теорија, пракса, норма*, Београд, 2010; Х. Келзен, *Општа теорија права и државе*, Београд, 1998; M. Cappelletti, *Necessite et legitimite de la justice constitutionnelle*, Revue internationale de droit compare, Br. 2, april-jun 1981; Р. Марковић, *Уставно право и политичке институције*, Београд, 1996; Р. Марковић, *Покретање уставног спора о уставности нормативних аката*, Београд, 1973; J. Limbach, *The Role of Federal Constitutional Court*, in: *Fifty Years of German Basic law – The New Departure for Germany*, American Institute for Contemporary German Studies, The Johns Hopkins University, 1999; Д. Кулић, *Уставно судство у свету*, Лесковац, 1972; О. Вучић, Д. Стојановић, *Уставно судство на пресеку права и политике*, Београд, 2009; R. Marcic, *Verfassung und Verfassungsgericht*, Wien, 1963; L. Guerra, *The role of the constitutional court in the consolidation of the rule of law*, Strasbourg, 1994; И. Крбек, *Уставно судовање*, Загреб, 1960; F. Nova, *Political Innovation of the West German Federal Constitutional Court: The State of Discussion on Judicial Review*, The American Science Political Review, Vol. 70, No. 1; 1976; E. Vincent, *Priroda države*, Beograd, 2002; F. Fukujama, *Građenje države*, Beograd, 2007; Р. Д. Лукић – Б. П. Кошутинић, *Увод у право*, Београд, 2008; Р. Кузмановић, *Eceju o уставности и државности*, Бања Лука, 2004; Р. Лукић, *Политичка теорија државе*, Београд, 1979; С. Врачар, *Социјална садржина функције државноправног поретка*, Београд, 1965; А. Мартиновић, *Дух закона или: шта је Монтеске стварно рекао о функцијама државне власти*, Бања Лука, 2013; T.C. Gray, *Constitutionalism: An analytic framework*, in: *Constitutionalism*, Nomos XX/1979; P. Häberle, *The Constitutional State and its reform requirements*, Ratio Juris, sv.13, 2000; A. Bačić, *The twilight of constitutionalism*, Split, 3/2010; K. Heller: *Der Verfassungsgerichtshof. Die Entwicklung der Verfassungsgerichtsbarkeit in Österreich von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Wien, 2010; L. Epstein, J. Knight & O. Shvetsova, *The Role of Constitutional Courts in the Establishment and Maintenance of Democratic Systems of Government*, Law & Society Review, Vol. 35, 2001; A. La Pergola, *Introductory statement, The role of the Constitutional coourt in the consolidation of the rule of law*, Strasbourg, Council of Europe Press, 1994; T. Öhlinger, *Verfassungs recht*, Wien 1999; T. Öhlinger, *Stil des Verfassungs gesetzgebung – Stil der Verfassungs interpretation*, Wien – New York 1992; A. Marmor, *Law and Interpretation: Essays in Legal Philosophy*, Clarendon Press. - Oxford Publication, 1997; С. Савић, *О тумачењу устава – аргумент природе ствари*, Бања Лука, 2014; F. A. von Hayek, *Politički ideal vladavine prava*, Zagreb, 1994; О. Вучић, *Уставно судство у теорији и пракси*, Београд, 2010; F.Nova, *Political Innovation of the West German Federal Constitutional Court: The State of Discussion on Judicial Review*, The American Science Plitical Review, Vol.70, 1976; G. O'Donnell, P. C. Schmitter, L. Whitehead, *Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conslusions about Uncertain Democracies*, Baltimor,

1986; T. Carothers, *The End of the Transition Paradigm*, Journal of Democracy, 2002; L. Stan, *The Politics of Memory in Post-Communist Europe: A Comparative Analysis* (Department of Political Science), Montreal, 2006; W. Sadurski, *Postcommunist Constitutional Courts in Search of Political Legitimacy*, EUI Law working paper, European University Institute, 2001; P. Васић, *Уставно судство у процесу транзиције: препрека или подстицај остваривању правне државе*, 2004; Р. Кузмановић, *Правне последице одлука уставног суда и њиховог извршења*, Београд, 2004; H-J. Papier, *Pravna država i ustavno sudstvo*, Beograd, 2010; В. Чок, *Врсте и дејство одлука уставних судова*, Београд, 1972; Ј. Ђорђевић, *Уставно право*, Београд, 1978; Р. Марковић, *Уставно право*, Београд, 2012; Т. Маринковић, *Дејство одлука уставних судова*, Београд, 2013; Д. Стојановић, *Уставно право*, Ниш, 2013; Б. Ненадић, *О неким аспектима односа уставних и редовних судова*, Београд, 2013; Т. Маринковић, *Интерпретативне одлуке уставних судова*, Београд, 2004; C. Stressemann, *Obavezujuće odluke Ustavnog suda*, Zagreb, 1997; W. Sadurski, *Rights Before Courts – A study of Constitutional Courts in Postcommunist States of Central and Eastern Europe*, Dordrecht, 2005; H. Keller and A.S. Sweet, *Assessing the Impact of the ECHR on National Legal System*, Oxford, 2008; C. Eisemann, *La justice constitutionnelle et la Haute cour constitutionnelle d' Autriche*, Paris, 1986; X. Magnon, *La modulation des effets dans le temps des decisions du juge constitutionnel*, Annuaire International de Justice Constitutionnelle, XXVII, 2012; Б. Ненадић, *Уставносудске одлуке са одложеним дејством*, Бања Лука, 2015; В. Ђурић, *Ретроактивне и проспективне корекције ratione temporis дејства одлука уставних судова*, Београд, 2016; А. Фира, *Независност судства и уставни суд*, Београд, 1994; A. Stone, *Complex Coordinate Construction in France and Germany*, New York, 1995; C. N. Tate & T. Vallinder, *The Global Expansion of Judicial Power*, New York, 1995; З. Томић, *Уставно судство између жреца и ствараоца*, Београд, 2004; В. Становчић, *Уставно судство и владавина права*, Београд, 2013; М. Станковић, *Пола века уставног судства у Србији*, Правни живот 12/2012, 2012; М. Стојановић, *Судска контрола уставности*, Београд, 1960; Ј. Црнић, *Уставни суд Републике Хрватске: искуства и перспективе*; Полит. мисао, Вол. XXXVIII, 2001; A. S. Sweet, *Constitutional Courts and Parliamentary Democracy*, West European Politics, Vol. 25, No. 1, 2002; С. Савић, *Конститутивност народа у Босни и Херцеговини*, Бања Лука, 2000; Р. Кузмановић, *Уставно право*, Бања Лука, 2002; М. Грубач, *Уставно судство у Србији*, Нови Сад, 2011; С. Сокол, *Однос Уставног суда и тијела судбене власти*, Загреб, 2000; G. Harutyunyan, A. Mavčić, *Constitutional Review and its Development in the Modern World (A Comparative Constitutional Analysis)*, Electronic Book, Yerevan – Ljubljana, 1999; Б. Ненадић, *О неким аспектима односа уставних и редовних судова*, Београд, 2013; К. Чавошки, *Устав као средство агитације и пропаганде*, Београд, 2011; Ј. Ђорђевић, *Уставно право*, Београд, 1972; С. Сокол, Б. Смердел, *Организација власти*, Загреб, 1988; Г. Мијановић, *Преглед схватања о правима и политичким основама оијене уставности закона*, Сарајево, 1967; П. С. Николић, *Савезна скупштина у уставном и политичком систему Југославије*, Београд, 1969; Ј. Ђорђевић, *Говор на свечаној сједници Уставног суда Србије*, едиција „Уставност и законитост“, Београд, 1972; A. R. Brewer-Carias, *Judicial review in comparative law*, Cambridge, 1989; В. Мратовић, Н. Филиповић, С. Сокол, *Уставно право*, Загреб, 1977; Ј. Ђорђевић, *Концепт устава републике*, Београд, 1972; В. Симовић, *Погледи на природу федерализма*, Београд, 1971; М. Станковић, *Пола века уставног судства у Србији*, Бања Лука, 12/2012; Љ. Славнић, *Федерализам и уставносудска функција*, Београд, 2000; С. Вучетић, *Улога Уставног суда у процесу транзиције у Србији*, Београд, 2004; Ј. Ђорђевић, *Нови уставни систем*, Београд, 1964; Р. Марковић, *Уставни суд у Уставу Републике Србије од 2006. године*, Београд, година LV, број 2/2007; К. Трнка, М. Џаревић, *Уставно право*, Сарајево, 1989; С. Вучетић, *Улога Уставног суда у процесу*

транзиције у Србији, Београд, 2004; А. Фира, *Уставност и законитост*, бр. 6/1973, Београд; Ј. Ђорђевић, *Политички систем*, Београд, 1967; Х. Ђемерлић, *Оцјена уставности закона у ФНРЈ*, Сарајево, II-1954; Ј. Славнић, *Федерализам и уставносудска функција*, Београд, 2000; Ђ. Џаца, *Уставност и законитост у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији и улога уставних судова у њиховој заштити*, Београд, 1974; А. R. Brewer-Carias, *Judicial review in comparative law*, Cambridge – New York – Port Chester – Melbourne – Sydney 1989.

Аутор је у централном дијелу рада који се односи на Уставни суд Босне и Херцеговине, Уставни суд Републике Српске и Уставни суд Федерације Босне и Херцеговине користио релевантну литературу: С. Савић, *Република Српска послије Дејтона*, Бања Лука, 1999; С. Steiner, N. Ademović, *Ustav Bosne i Hercegovine – Komentar*, Sarajevo, 2010; Г. Марковић, *Контроверзе о Уставном суду Босне и Херцеговине*, Београд, 2013; Г. Марковић, *Обиљежја консоцијативне демократије у БиХ*, Београд, 2010; Е. Шарчевић, *Устав и политика*, Сарајево, 1997; Т. Маринковић, *Правна јемства судијске независности – како обезбиједити судијску независност у новом уставу Србије*, Ниш, 2004; Б. Ненадић, *О јемствима независности уставних судова са посебним освртом на Уставни суд Србије*, Београд, 2012; В. Кутлешић, *Услови за избор судија уставних судова – упоредна анализа 51 устава*, Београд, 2013; Б. Ненадић, *Услови за избор судија уставног суда – као јемство судијске независности*, Бања Лука, 2004; О. Вучић, Д. Стојановић, *Уставно судство на пресеку права и политике*, Београд, 2009; Б. Ненадић, *Дужина мандата судија европских уставних судова, са посебним освртом на Уставни суд Србије*, Бања Лука, 2005; V. F. Comella, *Constitutional Courts and Democratic Values*, Yale University Press, 2009; V. Žnidaršić, *Borba za ustavnost i demokraciju u Italiji*, Beograd, 1979; Ц. Рибичич, *Људска права и уставна демократија*, Београд, 2012; Р. Лукић, *Улога Уставног суда БиХ у заштити уставних права и слобода*, Београд, 2007; М. Н. Симовић, М. Симовић, *Мјесто и улога Уставног суда Босне и Херцеговине у заштити људских права*, Бања Лука, 2009; Ф. Вехабовић, *Однос Устава Босне и Херцеговине и Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода*, Сарајево, 2006; Ј. Славнић, *Рјешавање сукоба надлежности – традиционални домен Уставног суда Србије*, Београд, 2013; Ј. Ожеговић, *Неке контроверзе апстрактне нормативне контроле Уставног суда Босне и Херцеговине*, Београд, 2013; С. Савић, *Заштита људских права у БиХ - пракса Уставног суда БиХ*, Београд, 2001; М. Дмичић, *Уставноправно уређење Босне и Херцеговине*, Београд, 2007; П. Николић, *Уставно право*, Београд, 1995; L. Garlicki, *Cooperation of courts - The role of supranational jurisdictions in Europe*, International Journal of Constitutional Law, 2008; О. Вучић, *Уставна жалба, Правна ријеч*, Бања Лука, 2009; Б. Ненадић, *Уставни суд Србије као „жалбени суд“*, Бања Лука, 2007; В. Ракић-Водинелић, *Судска заштита права човека, Права и слободе – међународни и југословенски стандарди*, Београд, 1995; Т. Öhlinger, *Уставно-судска контрола*, 1997; С. Сокол/Б. Смердел, *Уставно право*, Загреб, 1998; М. Симовић, *Положај, организација и овлашћења Уставног суда Босне и Херцеговине*, Београд, 2004; Н. Steinberger, *Modèles de juridiction constitutionnelle*, Council of Europe, 1993; R. Alexy, *Theory of Constitutional Rights*, Oxford, 2010; З. Миљко, *Уставно уређење Босне и Херцеговине*, Загреб, 2006; G. Dannemman, *Constitutional Complaints: The European Perspective*, International and comparative Law Quarterly, Vol. 43, 1994; З. Томић, *Право на правни лијек против државно-управне самовоље*, Београд, 1995; R. Barnet, *The Protection of Constitutional Rights in German*, Virginia Law Review, Vol. 45, No.7; 1959; М. Симовић, *Апелациона јуридикција Уставног суда Босне и Херцеговине*, реферат на научном скупу у организацији Правног факултета у Источном Сарајеву, јун 2007. године; Ј. Ожеговић, *Апелациона надлежност Уставног суда Босне и*

Херцеговине, Бања Лука, 2013; Б. Ненадић, *О неким аспектима односа уставних и редовних судова*, Београд, 2013; Р. Häberle, *Ustavna država*, Zagreb, 2002; S. Sokol, *Odnos ustavnog suda i tijela sudbene vlasti*, Zagreb, 2000; L. Garlicki, *Constitutional courts versus supreme courts*, *International Journal of Constitutional Law*, 5/2007; D. Dörr, *Die Verfassungsbeschwerde in der Prozeßpraxis*, Köln, 1997; „Interrelations between Constitutional Court and Ordinary Courts“ (report), European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Baku, Azerbaijan, 9-10. November, 2006; R. Dworkin, *Rights as Trumps*, Theories of Rights, New York, 1984; Д. Стојановић, О. Вучић, *Домашај уставносудског испитивања одлука редовних судова у поступку одлучивања о уставним жалбама грађана*, Београд, 2009; Д. Љубић, *Границе уставног судовања иницираног уставном тужбом*, Сплит, 2013; М. Дмичић, *Смисао општеобавезности и извршности одлука Уставног суда Републике Српске у свјетлу апелационе надлежности Уставног суда Босне и Херцеговине*, Бања Лука, 2004; Н. Побрић, *Уставно право*, Mostar, 2000; Г. Мијановић, *Подјела надлежности између институција Босне и Херцеговине и ентитета*, Бања Лука, 1999; В. Ђурић, *Уставна жалба*, Београд, 2000; М. Дмичић, *Уставнотравни статус Републике Српске у оквиру Босне и Херцеговне – нормативно и стварно*, Бања Лука, 2005; Р. В. Лукић, *Пракса Уставног суда Босне и Херцеговине у примјени одељбе из чл. IV 3. (ф) Устава Босне и Херцеговине*, Бања Лука, 2012; С. Савић, *Дејтонска Босна и Херцеговина*, Бања Лука, 2003; И. Крбек, *Уставни судови*, Архив за правне и друштвене науке, Бр. 3-4, 1962; Г. Мијановић, *Иницирање уставног спора*, Сарајево, 1963; G. Nauman, *Human rights and Constitutional rights: harmony and dissonance*, Stanford Law Review, Vol 55, 2002-2003; А. Јакшић, *Европска конвенција о људским правима – коментар*, Београд, 2006; D. Dörr, *Die Verfassungsbeschwerde in der Prozesspraxis*, Köln, 1997; D. Kommers, *The constitutional jurisprudence of the Federal Republic of Germany*, London, 1997; Р. Кузмановић, *Есеји о уставности и државности*, 2004; Р. Кузмановић, *Улога уставних судова и Уставног суда Републике Српске у заштити уставности и законитости*, Београд, 2008; L. Favoreu, *Jurisdiction constitutionnel*, Paris, 1992; О. Вучић, *Избор и састав уставних судова бивших југословенских република*, Београд, 2010; М. Рајчевић, *Избор и мандат судија Уставног суда Републике Српске*, Лакташи, 2012; Г. Марковић, *Избор судија уставних судова у Босни и Херцеговини*, Бања Лука, 2015; Г. Марковић, *Избор судија уставних судова у Босни и Херцеговини*, Бања Лука, 2015; Д. Симовић, *Проблем политизације и састав уставног суда*, Београд, 2013; Б. Ненадић, *Инкомпетибилност функције судије уставног суда са другим функцијама и делатностима – упоредно правни осврт*, Београд, 2004; М. Влатковић, *Организација Уставног суда са становишта вршења његових функција*, Београд, 2004; Љ. Славнић, *Надлежност уставног суда – materiae constitutionis*, Београд, 2004; К. Трнка, Н. Миличевић, М. Н. Симовић, М. С. Дмичић, *Устав Федерације Босне и Херцеговине, Устав Републике Српске, Европска повеља о локалној самоуправи – коментар*, Сарајево, 2004; В. Ђурић, *Уставносудска контрола уставних промјена у Републици Србији*, Београд, 2014; Р. Кузмановић, М. Н. Симовић, *Уставни суд Републике Српске и заштита уставности и законитости*, Бања Лука, 1999; М. Стојановић, *Судска контрола уставности*, Београд, 1960; R. Marčić, *Verfassung und Verfassungsgericht*, Wien, 1963; С. Савић, *Начело законитости (уставности) у Уставу Републике Српске*, Правна ријеч број 14/2008, Бања Лука, 2008; Љ. Славнић, *Конституционализација политичке странке и уставни суд, приједлози за нови устав Србије*, Београд, 2003; С. Савић, *Закон – контрола уставности кроз праксу уставног суда Републике Српске*, у оквиру „Оцјена уставности и законитости – теорија и пракса“, Бања Лука, 2015; М. Дмичић, *Уставносудска контрола и заштита уставности и законитости у Републици Српској*, Бања Лука, 2006; Ј. Ђорђевић, *Нови уставни систем*, Београд, 1964; М. Тишма, *Правна природа и*

уставност закона за спровођење устава, Београд, 2012; L. Adamovich, *Die Prufung der Gesetze und Verordnungen durch den osterreichischen Verfassungsgerichtshof*, Leipzig und Wien, 1924; С. Савић, Уредба – контрола уставности и законитости кроз праксу Уставног суда Републике Српске, у оквиру „Оцјена уставности и законитости – теорија и пракса“, Бања Лука, 2015; М. Дмичић, Уставност и законитост и уредбодавна облашћења извршне власти, Бања Лука, 2010; F. Nova, *Political Innovation of the West German Federal Constitutional Court: The State of Discussion Judicial Review*, The American Science Political Review Vol. 70, No. 1, 1976; М. Дмичић, О виталном националном интересу и његовој заштити, Бања Лука, 2010; A. Lijphart, *Thinking About Democracy: Power sharing and majority rule in theory and practice*, London/New York, 2008; М. Дмичић, Конститутивност народа као босанскохерцеговачки феномен, 2013; М. Дмичић, Защита виталног националног интереса конститутивних народа у уставносудском поретку, Правни савјетник, 11-12/2005, 2005; Д. Медић, Неки аспекти заштите виталних националних интереса у Републици Српској, Лакташи, 2008; М. Микеш, Витални национални интерес: употреба и злоупотреба, Бања Лука, 2006; Е. Шарчевић, Устав из нужде: Консолидација уставног права Босне и Херцеговине, Сарајево, 2010; М. Дмичић, Уставносудска заштита виталног националног интереса, И. Сарајево, 2011; М. Стевановић, Защита виталних националних интереса у Републици Српској, Бања Лука, 2004; Г. Марковић, Босанскохерцеговачки федерализам, Београд/Сарајево, 2012; Н. Побрић, Консоцијацијска демократија и федерализам – препознатљивост у уставном систему Босне и Херцеговине, Правна мисао, 9-12/1998; Н. Стојановић, Консоцијација – Швајцарска и Босна и Херцеговина, Преглед – Часопис за друштвена питања, 3-4/2007; F. Bieber, *The Challenge of Institutionalizing Ethnicity in the Western Balkans: Managing Change in Deeply Divided Societies*, European Yearbook of Minority Issues, 2003; Д. Медић, Неки аспекти заштите виталних националних интереса у Републици Српској, Београд, 2014; М. Дмичић, Уставносудска заштита виталног националног интереса, Београд, 2006; М. Дмичић, О виталном интересу и његовој заштити, Бања Лука, 2010; М. Дмичић, Конститутивни народи и витални (национални) интерес, Бања Лука, 2012; А. Фира, Уставни суд у Уставу Републике Србије од 1990. године, Београд, 1996; М. Вукчевић, Коментар Устава Црне Горе, Подгорица, 2015; L. Favoreu, *Droit constitutionnel*, Paris, 2007; С. Вучетић, Седнице уставних судова, Београд, 1996; C.L. Eisgruber, *Constitutional Self-Government*, Harvard University Press, 2001; В. Петров, Уводна реч на конференцији „Јавност рада уставних судова“, у организацији Фондације Центар за јавно право на Правном факултету Универзитета у Београду, 6. новембар 2015. године; V. S. Chambers, *Behind Closed Doors: Publicity, Secrecy, and the Quality of Deliberation*, New Jersey 2004; Б. Мердел, О судској улози и издвојеним мишљењима, Загреб, 2011; М. Дмичић, Правни акти и правно дејство одлука Уставног суда Републике Српске, Бања Лука, 2001; М. А. Нудељ, Конституциониј контрол је у капиталистичких государствах, Москва, 1968; К. Трнка, Уставно право, Сарајево, 2000; З. Миљко, Уставно уређење Босне и Херцеговине, Загреб, 2006; К. Сењак, Уставносудска заштита људских права и темељних слобода, Будва, 2016; А. Mavčić, *Systems of Constitutional Review*, доступно на: <http://www.concourts.net/lecture/lecture/index.html>; H. Spanner, *Die richterliche Prufung von Gesetzen und Verordnungen. Eine rechtsvergleichende Untersuchung über die Hauptaufgabe der Verfassungsgerichtsbarkeit*, Wien, 1951; М. Јовичић, Закон и законитост – живот правних прописа, Београд, 1977; Wenceslas J. Wagner, *The Federal States and their Judiciary*, The Hague, 1959; Н. Адемовић, Ј. Марко, Г. Марковић, Уставно право Босне и Херцеговине, Сарајево, 2012; А. Мартиновић, Усклађеност прописа кроз праксу Уставног суда Федерације Босне и Херцеговине у односу на подјелу надлежности између федералне и кантоналних власти, Бања Лука, 2012; М. Арловић, *Међуоднос Уставног суда*

Републике Хрватске и судбене власти у Републици Хрватској, Сплит, 2015; А. Бачић, Р. Бачић, *Ustavna demokracija i sudovi*, Split, 2009; Б. Ненадић, *Два питања од значаја за однос Уставног суда и судова*, Београд, 2008; George A. Hillery, *Definitions of Community: Areas of Agreement*, *Rural Sociology*, Vol. 20, No. 2, 1955; Е. Пусић, *Komuna i općina*, Zagreb, 1981; A. de Tocqueville, *Democracy in America*, Paris, 1949; Ј. Ђорђевић, *Уставно право Федеративне Народне Републике Југославије*, Београд, 1953; А. Б. Ђурђев, *Локална самоуправа*, Нови Сад, 2003; Р. Марковић, *Уставно право*, Београд, 2015; М. Јовичић, *Регионална држава – уставноправна студија*, Београд, 1996; П. Николић, *Уставно право*, Београд, 1993; С. Ђорђевић, *Локална самоуправа*, Београд, 2002; Р.Д. Лукић, *Појам права*, Београд, 1982; М. Дмичић, *Локална самоуправа у уставним промјенама у Босни и Херцеговини – Платформа Босне и Херцеговине: уставне промјене у Босни и Херцеговини*, Бања Лука, 2008; З. Злокапа и др., *Којука до којуке, добро је градити, модели организације локалне самоуправе*, Бања Лука, 2007; А. Мартиновић, *Уставносудски активизам кроз могућност дјеловања уставних судова по службеној дужности у поступцима нормативне контроле прописа*, Сарајево, 2014; К. Сењак, *Уставно судство у теорији и пракси – Зборник реферата са регионалне конференције уставних судија*, Београд, 2010.

У дијелу рада *Упоредна анализа уставног судства, проблеми и перспективе* кориштена је следећа литература: Ј. Филип, *Положај и перспектива уставног судства. Утицај уставног судства бивше Југославије на Републику Чешку*, Београд, 2014; И. Борковић, *Односи између управног и уставног судовања*, Сплит, 1971; В. Bierlein, *Položaj i perspektiva ustavnog sudstva*, Beograd, 2014; P. Carrosa, *Constitutionalism's Post-Modern Opening, The Paradox of Constitutionalism*, Oxford 2012; J. Ferejohn, *Constitutional review in the global context, Legislation and public policy*, Vol. 6:49, New York, 2002; A. S. Sweet, *Constitutional Courts and Parliamentary Democracy*, West European Politics, Vol. 25, No.1, London, 2002; L. Guerra, *The role of the constitutional court in the consolidation of the rule of law*, European Commission for Democracy through Law, Council of Europe, Strasbourg, 1994; Harutyunyan/Mavčić, *Constitutional Review and its Development in the Modern World (A Comparative Constitutional Analysis)*, Electronic Book, Yerevan-Ljubljana, 1999; C. Möllers, *The Three Branches – A Comparative Model of Separation of Powers*, Oxford 2013; C. Орловић, *Промена положаја уставног судства*, Нови Сад, 2013; R. Hirschl, *Towards Juristocracy – The Origins and consequences of the new Constitutionalism*, Harvard University Press, Cambridge, 2004; H. Laufer, *Typus und Status des Bundesverfassungsgerichts*, Die moderne Demokratie und ihr Recht, Festschrift fur Gerhard Leibholz zum 65. Geburtstag, Tübingen 1966; R.G. Neumann, *European and Comparative Government*, McGraw-Hill Book Company, New York, Toronto, London; E. Шарчевић, *Уставно уређење Савезне Републике Њемачке – Увод у њемачко државно право*, Сарајево, 2005; K. Schlaich, *Tribunal constitutionnel federal allemand, Revue internationale de droit compare*, No. 2, Avril–Juin 1981; L. B. d'Espinosa, *Суд уставности у италијанском уређењу*, Београд, 1962; D. Gjanković, *Ustavni sud Zapadne Njemačke*, Zagreb, 1955; R. Miller, *Judicial Selection Controversy at the Federal Court of Justice*, German Law Journal, 2/2001; Z. Lauc, *Novo uređenje statusa sudaca ustavnog suda: od načina izbora do materijalnih osnova njihova rada*, Zagreb, 2009; Д. Гјанковић, *Талијански уставни суд*, Загреб, 1957; В. Жнидаршић, *Борба за уставности и демократију у Италији*, Београд, 1979; I. Telchini, *A Cour constitutionnelle en Italie, Revue Internationale de droit compare*, 1/1963, 1963; О. Вучић, *Избор и састав уставних судова – мукотрпан пут достизања уставних стандарда*, Београд, 2012; A. M. Sandulli, *Die Unabhängigkeit des italienischen Verfassungsgerichtshofes*, Tübingen, 1966; О. Вучић, Д. Симовић, *Уставна читанка*,

Београд, 2008; D. Kommers, *The constitutional jurisprudence of the Federal Republic of German*, Duke University Press, 1997; E. Benda, *Constitutional Jurisdiction in Western Germany*, 19 Colum. J. Transnat'l L., 1981; S. Rodin, *Evropska unija i njemački Ustavni sud*, Politička misao, Vol. XXXIII, broj 4, 1996; H. G. Rupp, *Judicial review of International Agreements: Federal Republic of Germany*, American Journal of Comparative Law, Vol. 25, 1977; C. Lassale, *Les limites du contrôle de la constitutionnalité des lois en Allemagne occidentale*, Revue du droit public, LXIX/1953; L. Favoreu, *Constitutional Review in Europe, Constitutionalism and Right*, 1990; Д. Стојановић, *Основна права човека*, Ниш, 1989; H. Steinberger, *Judicial Protection of Human Rights at the National and International Level – Report on the Federal Republic of Germany*, knj. I, Milano, 1991; R. Alexy, *Theory of Constitutional Rights*, Oxford, 2010; R. Zuck, *Das Recht der Verfassungsbeschwerde*, Munchen, 1988; M. Hartwig, *Ustavna žalba i teoriji i praksi*, Beograd, 2010; V. Epping, *Grundrechte*, Hannover, 2005; M. Пајванчић, *Функције уставног суда у утврђивању крвице шефа државе у уставима земаља у транзицији*, Београд, 2004; E. Melichar, *Nadležnost Ustavnog suda Austrije*, Prva konferencija evropskih ustavnih sudova, 1973; Д. Стојановић, *Основна права човека – људска права и слободе у уставима европских држава*, Ниш, 1989; M. Cappelletti, *Comparative Constitutional Law*, 1979; J. Dostal, *Oblici i dejstvo odluka Ustavnog suda Austrije*, Beograd, 1973; М. Дмичић, *Улога Уставног суда у поступку оптужбе против највиших државних функционера*, Бања Лука, 2013; М. Дмичић, М. Пилиповић, *Улога уставног суда у поступцима оптужбе против највиших државних функционера*, Београд, 2013; W. Sadurski, *Postcommunist Constitutional Courts in Search of Political Legitimacy*, European University Institute, 2001; Р. Васић, *Уставно судство у процесу транзиције: препрека или подстицај остваривању правне државе*, Београд, 2004; I. Kaučič, *Volitve in mandat sodnikov ustavnovega sodišča*, Ljubljana, 2006; Ц. Рибичич, *Људска права и уставна демократија – Уставни судија између негативног и позитивног активизма*, Београд, 2012; Т. Mazuth, *Ustavni zakon o Ustavnom суду Republike Hrvatske*, Komentar, Zagreb, 1991; С. Сокол, Б. Смердел, *Уставно право*, Загреб, 2009; Z. Lauc, *Novo uređenje statusa sudaca Ustavnog suda: Od načina izbora do materijalnih osnova njihova rada*, Zagreb, 2009; R. Podolnjak, *Izbor sudaca Ustavnog suda Republike Hrvatske u komparativnoj perspektivi*, Zagreb, 2007; В. Петров, „Истакнути правник“ – посебан услов за избор судија уставног суда или празна уставна норма?, Београд, 2013; Р. Марковић, *Уставно право и политичке институције*, Београд, 2008; Б. Ненадић, *Инкомпетентност функције судије уставног суда са другим функцијама и делатностима – упоредноправни осврт*, Београд, 2004; М. Пајванчић, *Уставно право*, Нови Сад, 2003; М. Марковић, *Независност Уставног суда Црне Горе*, Охрид, 2010; М. Мозетич, *Уставна жалба пред Уставним судом Републике Словеније*, Будва, 2016; Б. Шпадијер, *Функције уставног суда у утврђивању крвице шефа државе у уставима земаља у транзицији*, Београд, 2004; Д. Шарин: *Položaj Ustavnog suda Republike Hrvatske s motrišta diobe vlasti i ustavne garancije njegove neovisnosti*, Zagreb, 2012; J. Crnić, *Vladavina Ustava – zaštita sloboda i prava čovjeka i građanina ili kako pokrenuti postupak pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske*, Zagreb, 1994; J. Crnić, *Ustav Republike Hrvatske – komentari, objašnjenja, napomene i ustavnosudska praksa*, Zagreb, 1993; Д. Шарин, *Уставни суд Републике Хрватске као институционални заштитник људских права и темељних слобода*, Будва, 2016; О. Вучић, *Уставно правосуђе у Србији – јединствен примјер „социјалистичког“ уставног судства, особена полувеkovna традиција и будућност сагласна европском уставносудском искуству*, Београд, 2013; В. Ђурић, *Контрола уставности међународних уговора у Републици Србији*, Београд, 2013; В. Петров, *Нови Уставни суд Србије (2006-2012) – реформа уставног судства на странутици?*, Сарајево, 2012; Р. Марковић, *Уставни суд у Уставу Републике Србије од 2006. године*,

Београд, 2007; Д. Драшковић, *Дјелотворност уставне жалбе у уставно-правном систему Црне Горе*, Будва, 2016; М. Марковић, *Положај и перспектива уставног судства*, Београд, 2013; М. Марковић, *Уставно судство у теорији и пракси*, Београд, 2010; М. Муратовић, *Уставна жалба у Црној Гори*, Будва, 2016; Б. Крчински, *Уставна жалба кроз јуриспруденцију Уставног суда Македоније*, Ниш, 2013; Е. Гошева, *Заштита људских слобода и права у уставном систему Бивше Југословенске Републике Македоније*, Будва, 2016; Б. Крчински, *Организација и надлежност Уставног суда у Републици Македонији – критички осврт*, И. Сарајево, 2013; В. Петров, С. Манојловић, *Уставна начела у пракси Уставног суда Србије*, Сарајево, 2014; М. Хартвиг, *Уставно судство у теорији и пракси*, зборник реферата са међународне конференције уставних судија, Београд, 2010; D. Grimm, *Constitutional Adjudication and Democracy*, in Mads Adens (ed), „Judicial Review in International Perspective“, 2000; П. Николић, *Уставни суд и нови Устав Србије*, Београд, 2004; Ј. Ђорђевић, *Уставно право – ново допуњено издање*, Београд, 1986; P. L. Feld, S. Voigt, *Economic Growth and Judicial Independence: Cross-country Evidence Using a New Set of Indicators*, "European Journal of Political Economy 19", no. 3, 2003; П. Николић, *Уставни суд и нови Устав Србије*, Београд, 2004; М. Грубач, *Уставно судство у Србији*, Нови Сад, 2011; К. Бегић, *Уводна ријеч Билтена Уставног суда Босне и Херцеговине – 2000. година*, број 5, Сарајево, 2001; М. Cappelletti, *Nécessité et légitimité de la justice constitutionnelle. La protection des droits fondamentaux par les juridictions constitutionnelles en Europe*, Revue Internationale de Droit Compare, 2/1981; В. Ђурић, *Дејство одлука уставног суда о неуставности закона на појединачне акте управе у СР Њемачкој и Републици Србији*, Београд, 2013; F. Nova, *Political Innovation of the West German Federal Constitutional Court: The States of Discussion on Judicial Review*, The American Science Political Review, Vol.70, 1976; A. Bickel, *The least Dangerous Branch: The Supreme Court at the Bar of politics*, Indianapolis, New York, 1962; C. Möllers, *The Three Branches – A Comparative Model of Separation of Powers*, Oxford, 2013; Р. Кузмановић, *Уставноправне теме*, Бања Лука, 2014.

Поред наведеног, у раду су коришћени и интернет извори, као и релевантни домаћи и страни нормативноправни документи. Такође је потребно апострофирати да се аутор у изради дисертације у великој мјери служио јуриспруденцијом уставних судова у Босни и Херцеговини, као и појединачним страним уставним судовима на одговарајућим мјестима, те да без таквог методолошког приступа квалитетно истраживање не би ни могло бити проведено. Све ово послужило је као база за истраживање које је аутор спровео. Међутим, дешавања на босанскохерцеговачкој уставно-политичкој сцени у коју су често директно или индиректно инволвирани уставни судови, стварају нове ситуације и околности на које уставно право мора да понуди одговоре. С обзиром на динамику ових процеса и актуелна дешавања у уставном судовању аутор је морао дати и неке нове интерпретације које постојећа литература и пракса није обухватила.

Допринос тезе се састоји у томе што анализа уставног судства у Босни и Херцеговини и ентитетима са нормативног и стварног аспекта представљају основ за уочавање резултата његовог функционисања и детерминисање будућег правца развоја и позиционирања уставног правосуђа у систему подјеле власти, његову деполитизацију и јачање институционалне и персоналне независности и непристрасности, те ефективно решавање проблема у функционисању уставног судства који своје коријене има у постојећим уставним и законским решењима, а све у циљу јачања владавине права и конституционализма уопште наспрот све израженијих тенденција политичког волунтаризма и арбитрерности.

Практични допринос тезе огледа се у отварању могућности за досезање нових сазнања која доприносе рјешавању актуелних проблема везаних за практично дјеловање уставносудских институција у постојећем босанскохерцеговачком друштву и држави, као субјективитету транзицијског доба, те одређивању смјерница и препорука за дјелотворније функционисање уставног судства на путу изградње и јачања уставне демократије.

V МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Аутор је у изради докторске дисертације обрадио материјал из доступних правних извора, користећи највећи дио релевантне литературе, како домаће тако и стране. С обзиром на чињеницу да је у раду обрађивана тема из уставноправне области и области политичких система, у изради докторске тезе коришћена је литература из обе правне дисциплине, што се види из пописа литературе. Ту се првенствено ради о домаћим и страним афирмисаним правним теоретичарима и професорима уставног права и политиколозима, који су у својим радовима, у форми уџбеника, монографија, али и чланака и реферата, расправљали о сложеним питањима правног и политичког система власти у оквиру којих посебно место припада и расправама које се односе на уставно судовање и уставносудске институције. Нарочита пажња је посвећена радовима оних правних теоретичара који су свој научни рад у највећој мјери посветили управу материји која је предмет овог рада, као што су Иво Крбек, аутор монографије Уставно судовање, Јован Ђорђевић, аутор, између осталих, монографије Политички систем и уџбеника Уставно право; Ратко Марковић, аутор монографије Покретање уставног спора о уставности нормативних аката и уџбеника Уставно право и других радова, Радомир Д. Лукић, аутор монографије Уставност и законитост, Бранко Смердел, Рајко Кузмановић, Александар Фира, Миодраг Јовичић, Оливера Вучић и многи други. С обзиром на богат опус релевантне свјетске и литературе аутора из држава насталих распадом Југославије, аутор је користио одговарајућу литературу страних правних писаца и аутора из свих држава бивше југословенске федерације, од којих су многи извори новијег датума.

Поред наведеног, у изради дисертације коришћени су сви релевантни прописи из области уставног права и уставног судовања. Ради се, не само о уставним и законским текстовима који се односе на уставносудске институције, већ и о другим прописима подзаконског типа, као што су пословници, одлуке о организацији итд. који регулишу процесна, организациона и друга питања. Од општеприхваћених извора у значајној мјери су коришћене и одлуке релевантних уставних судова. Такође, у изради дисертације аутор је износио критичке анализе, сопствене ставове и закључке, што и јесте највећа вриједност овог научног истраживања.

На основу дефинисаног предмета овог научног истраживања, садржаја постављене хипотезе и одређених циљева истраживања, аутор се опредијелио за више научних метода рада који су се користили у изради докторске дисертације. Сложеност и карактер предмета истраживања, садржај постављених хипотеза и циљева истраживања, опредељују комбинацију теоријског и емпиријског истраживања. Методолошка основа овог рада базирана је на теоријском истраживању које је засновано на анализи садржаја стручне литературе, постојеће уставне и легислативне регулативе, уставносудске јуриспруденције и друге стручне документације. Правни (догматски, нормативни) метод, као најстарији метод за изучавање права, користио се за проучавање домаћих и упоредних устава и закона,

полазећи од садржаја правних норми. Овај метод се користио и у логичкој анализи нормативноправних општих аката, њиховом међусобном односу и вези, као и у утврђивању њиховог аутентичног значења. Социолошки метод се примјењивао у истраживању друштвених узрока настанка уставног судовања и уставносудских институција, анализи њиховог дјеловања и резултата који се постижу имплементацијом уставносудских одлука.

Политиколошки метод се користио у истраживању уставних система и уставног судства на доминантном и компаративном нивоу, с обзиром на карактер уставног судовања као, једним дијелом, и политичке дјелатности, те природе уставносудске власти као сегмента свеукупне политичке власти у свакој држави која настаје и функционише као резултат одређене политичке воље. Метод анализе садржаја користио се за анализу уставних, законских и подзаконских норми у погледу органа уставносудске власти. Компаративни (упоредни) метод користио се у односу на теоријскоправно одређење уставног судовања и правосуђа, а у комбинацији са методом анализе садржаја, у односу на одабране упоредне уставносудске институције. Метода студије случаја, у комбинацији са методама анализе садржаја и компаративним методом, служила је за сагледавање садржаја, правне природе и карактеристика општих и појединачних аката и испољених тенденција у тој области. Статистичка метода примјењивала се у довољном обиму ради обраде и класификације квантитативних обиљежја и података који карактеришу предмет истраживања, а конкретно се односила на одређене сегменте уставносудске дјелатности и функције и појединачне акте који су резултирани провођењем уставносудских надлежности. У истраживању су се користиле, према указаној потреби, и посебне научне методе као што су: анализа, синтеза, индукција, дедукција, апстракција и генерализација. Емпиријско истраживање засновано је на уставима, законима, подзаконским и другим прописима и општим актима као и на функционисању и дјелатности уставносудских институција у пракси и стварности. Све наведене методе истраживања које су примијењене у изради дисертације су адекватне, резултат су савремених тенденција у научном истраживању и довољно тачне, с обзиром на постигнута научна остварења на пољу предмета истраживања у домаћим и светским размјерама. План истраживања који је дат приликом пријаве докторске дисертације није претрпио значајнија одступања. Дошло је до одређених корекција назива поглавља и потпоглавља и груписања садржаја унутар појединачних поглавља у веће или мање целине. Поменута минимална одступања, међутим, нису нарушила однос коначне структуре дисертације и оне из пријаве рада, већ су дали допринос његовој бољој и свеобухватнијој структури до којих је дошло провођењем истраживања.

На крају дисертације дати су јасни и прецизни закључци који представљају резултат истраживања. Многи од ових закључака представљају квалитетну основу за измену нормативноправног оквира којим су регулисани организација и функционисање Уставног суда Босне и Херцеговине, Уставног суда Републике Српске и Уставног суда Федерације Босне и Херцеговине, како би се унаприједио њихов положај, дјелатност и уставна улога.

VI РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Проведеним истраживањем у изради докторске дисертације дошло се до сљедећих закључака:

Осмишљени у вријеме „трагичног сукоба“ у Босни и Херцеговини, у

значајно мјери под утицајем страних креатора, са тежњом да постану битан инструмент у савладавању големих друштвених супротности и отворених питања у функционисању правног и политичког система, уставни судови у Босни и Херцеговини кренули су на свој пут заштите Уставом усвојених либералних вриједности. Обасути тешкоћама разних врста, од непознаница и недоумица о властитој улози и моћи, до непримјерених домаћих и страних утицаја и притисака на њихово дјеловање, домаћи су уставни судови, неки мање а неки више, неријетко ходили странпутицама уставног судовања. Њихово функционисање и рад обиљежен падовима и уздизањима неминовност је на коју је требало рачунати у постојећим бременитим друштвеним околностима. Јер, друштво Босне и Херцеговине је дубоко подјељено по бројим и разним основама, у којем је због насталих социјалних пукотина посезање за неуставним поступцима и актима од стране државних органа, појединача и других друштвених субјеката, из власти и ван ње, постао легитиман образац понашања. Дејствено чувати устав и његове темељне постулате у реченим приликама, пратити и кориговати пропусте нормотворца и егзекутивиста, био би тешко остварив циљ и за уставобранитеље најпрестижније репутације.

Разматрање праксе уставних судова у Босни и Херцеговини, у мјери довольно да се уоче потребни елементи, по мишљењу кандидата не може нам дати такву слободу да устврдимо како код заштитника уставног поретка постоји склад између потребе за ефикаснијим дјеловањем у приказаним друштвеним околностима и оним што они стварно чине у покушајима остварења своје уставне улоге. И поред постојања дисбаланса у наведеном смислу, ипак се не може казати да су босанскохерцеговачки уставни судови неактивни и да пропуштају вршити надлежности које су им дате као уставна задаћа. Захтјеви уставних начела и највиших прокламованих вриједности да се њихова заштита учини дјелованијом, нарасли до степена нужности, налажу да се закључи како уставни судови у претежној мјери, у постојећим легислативним оквирима, нису одговорни за недовољан степен ефикасности владавине права у држави. Разлоге за непотпуно остварење уставне улоге са значајном дозом извјесности, могу се пронаћи не само у неодговарајућој организацији уставног судства, субјективним мањкавостима и пропустима друге врсте којих сасвим сигурно има, него и, прије свега, у очигледно лошим уставнолегислативним рјешењима оличеним у њиховим празнинама, недореченостима, нејасноћи и контрадикторностима, закључује аутор.

Када се наведеним озбиљним узроцима стања (не)поштовања устава приода свакодневна и свеприсутна неефикасност, волунтаризам и арбитретност осталих органа и институција државне власти на свим нивоима, уз већ традиционално низак ниво политичке културе и свијести о нужностима толеренције, онда се са разумном поузданошћу може тврдити да је Уставни суд Босне и Херцеговине, у датим приликама, у претежној мјери, ефективни заштитник државног, односно да су ентитетски уставни судови ефективни заштитници ентитетских уставних уређења и њихових основних вриједности. Овом констатацијом испуњена је основна хипотеза дисертације. С обзиром на поменуте узroke неостварења њихове пуне уставне и друштвене улоге, унапређењем постојећих нормативних рјешења проширило би се поље уставне заштите и битно смањио утицај политичке власти на уставно судство што би, све заједно, учинило ефективнијом њихову функцију уставних чувара. Из ових неминовности слиједи констатација о испуњености и помоћних, у уводном дијелу рада успостављених хипотеза.

Објелодањујући узroke за изречене резултате у сучељавању са реметиоцима хармоније и конзистентности државног и ентитетских нормативних поредака и рушитељима темељних слобода и права издигнутих на супериорни ниво, прилично

се јасно оцртава пут којим треба поћи да би се постојеће стање унаприједило. Такав искорак ка бољем, тренутно и уз не мале потешкоће једини могућ, али ипак остварљив, везан је за оснажење и доградњу самих чувара устава, да би се тек касније, неизбјежним протеком времена, могли кориговати остали наведени ванустановносудски узроци неуставности. За поменуто снажење и додатно оборужавање уставних судова инструментима за борбу против сваког облика огријешења о устав, приоритетно и неизбјежно, потребно је ширење нормативноправних граница њихове организације и дјеловања, закључује кандидат.

Уставни суд Босне и Херцеговине осмишљен је и основан превасходно као орган којем би требао бити приоритетан задатак давање правног подстрека јачању позиције и улоге државе у односу на, у вријеме стварања устава, лако предвидљиве центрифугалне тежње њених саставних дијелова у будућности. Концептуална поставка побројаних надлежности овога Суда у оквиру уставног текста, према којој су првонаведене компетенције рјешавање федералних спорова и усклађивање ентитетских устава и закона са највишом државном правном нормом, уз фамозан кључ „укључујући, али се не ограничавајући само на то“ који отвара све браве ненадлежности, даје нам у значајној мјери потврду изречених хипотеза. Да се основано претпоставити да је због таквог наума приређивача и креатора Устава Уставни суд Босне и Херцеговине остао ускраћен за, упоредно гледано, општеприхваћене функције уставног судовања. Немогућност враћања политичких владара на Уставом креирану стазу, судећи им због њихове одговорности за повреду истог Устава, и ускраћивањем обеснаживања аката државне егzekutivе донесених на унутрашњем и уз одобравање законодавца на међународном нивоу, Устав је остао незаштићен од свеколиких напада од стране политичких институција. Такви напади и причињене повреде тешко разједају државно уставно ткиво, вјероватно више од саме претпостављене опасности од могуће дисолуције државе која је, из више унутрашњих и вањских разлога, готово неостварљива. Када се овоме дода неспорно помањкање легитимитета Уставног суда усљед непостојања закона о њему, а још више због учешћа странаца у његовом раду, те нерјетком прогласавању у процесу доношења одлука о појединим питањима и слично, не треба да чуде настојања за константним преиспитивањем исправности дјеловања Уставног суда Босне и Херцеговине, констатује кандидат. И умјесто да се заједно са осталим институцијама система окрене ништењу оваквог стања и аката деструктивних по највишу норму, данас је Уставни суд Босне и Херцеговине заокупљен, статистике то разоткривају, одлучивањем о заштити Уставом ујемчених слобода и права. Тако преображен у „суд обичних људи“ доведен је у незавидан положај нерјетко оспораваног, презаузетог и неажурног органа који све више почиње да поприма обличја редовносудског органа.

Уставни суд Републике Српске и Уставни суд Федерације БиХ чувари су највиших уставних вриједности од којих су саткани ентитетски устави. Свим друштвеним околностима изреченим у претходним редовима и доведеним у везу са Уставним судом Босне и Херцеговине, не може се одузети несумњив утицај којег имају и на њихово биће, у многоме им опредјељујући позицију, функцију и ефикасност. Сасвим оправдано изузети од пружања непосредне и супсидијарне уставносудске заштите основних слобода и права грађана због ексклузивитета државног уставног суда да се њоме бави, ентитетски су уставноправосудни браниоци ослобођени овог крупног баласта, у позицији да због тога све капацитете усредоточе на крупније и тиме погубније повреде својих устава. И то би заиста могло бити тако да нису, као и Уставни суд Босне и Херцеговине, и ентитетски уставни судови погођени, мање или више, истим или битно сличним пропустима

нормативноправног поријекла, истиче се у дисертацији. Помањкање надлежности о изборним питањима, правној одговорности политичких вршилаца власти, заштити права на локалну самоуправу итд, с једне стране, нарочито у случају Уставног суда Републике Српске, битно утиче на немогућност ефикасније уставносудске заштите појединих друштвених вриједности које јемче устави. Са друге стране, постојеће компетенције праве у одређеној мјери исти учинак због чињенице да су остale несвеобухватне, као у случају Уставног суда Федерације Босне и Херцеговине, односно да су одређени сегменти предмета њихове заштете остали ван домаћаја чувара устава и могуће санкције у случају несагласности са највишом ентитетском нормом. Грешке уставноправних оквира, каква је, између осталих, и сврставање Уставног суда Федерације БиХ у редовни правосудни систем, као и елаборирани пропусти да се у оптималној мјери очува независност ових институција, такође указују на нужност довођења релевантних позитивних нормативних рјешења у бар приближно исту раван са компаративним системима и одговарајућим доктринарним ставовима.

Посебан аспект уставног судовања у Босни и Херцеговини тиче се односа између уставносудских институција и политичких органа јавне власти. Уставно позиционирани као суштински исклопљени из трихотомне подјеле власти, формално независни и ван непосредног утицаја политике, уставни судови у Босни и Херцеговини су од актера политичког живота у исто вријеме и куђени и хваљени, зависно од тога да ли се став чувара устава и одлука о спорном питању уклапа у њихово поимање ствари. Разумијевајући значај и потенцијалну снагу којег чување устава са собом носи, политика је настојала ако не у потпуности подредити уставни суд својој жељи и вољи, онда се трудила да бар утиче на коначан исход појединих уставносудских поступака, као рецимо у случају доношења „одлуке о конститутивности“. Иако можемо схватити легитимност таквих настојања, као и прихватити чињеницу да није могуће у потпуности одагнати утицај политике на функционисање уставног суда, изучавајући позитивноправно стање и праксу домаћих уставних судова ипак се не може отети утиску да је уплив политike у уставно судовање у Босни и Херцеговини прекомјеран и да у приличној мјери, не само да опредјељује поједине конкретне одлуке, него и пледира да одређује његово дјеловање у целини, истиче кандидат. Као и у случају непостојања појединих компетенција, уско постављеног права активне легитимације и других мањкавости нашег уставног судовања, тако и у погледу овога проблема узроци се у доброј мјери могу наћи, прије свега, у лошим нормативним рјешењима. За превазилажње предоченог стања и у овоме контексту нужно је потребна њихова ревизија од стране уставотворне и законодавне власти, а све у духу савремених упоредноправних примјера који се у преовлађујућем дијелу налазе у датим смјерницама *de constitutione* и *de lege ferenda*, закључује се на крају.

Коначно, уставно судство у „дејтонској“ Босни и Херцеговини је након двадесетијске праксе, пресуђивањем у појединим стварима и доношењем, може се рећи, и судбинских одлука, доживаљавало своју афирмацију и успоне, али у исто вријеме и рушење угледа и падове. Данас је оно на размеђу којем се на једној страни, у случају даљњег непромјењеног позитивноправног стања и недостатка визије, наслућује наставак његове непотпуно остварене улоге чувара Устава, једним дијелом и због непримјереног притиска политике. На другој страни, нормативно уређено, редефинисано у складу са захтјевима савременог конституционализма и у духу европонтиненталне школе права, уставно судство у Босни и Херцеговини кроз контролу уставности може дати одлучујући допринос јачању владавине права, уставности и законитости и заштити индивидуалних и колективних људских права и

У предметном научном истраживању објектививо су, систематски, и на прегледан начин, уз примјену адекватне библиографске грађе и релевантне документације и коришћењем одговарајућих метода, обрађена сва постављена питања и проблеми, а закључна разматрања су правилно изведена, јасно дефинисана и саопштена. Аутор је анализом научних ставова, са довољно критичности, уз анализу праксе уставног судства датих држава и стварности која одудара од класичне доктрине, изнио властите закључке који су за уставноправну науку релевантни. Кандидат критички указује и на недостаке поједињих нормативних рјешења која се односе на организацију и функционисање уставносудских институција, те предлаже нова рјешења и правце промјена устава која би допринијела бољем, прецизнијем и потпунијем нормирању уставног судства. Закључци дати на крају истраживања су јасни, прецизни, логични и довољно образложени, тако да представљају добар основ за будуће измјене и допуне одредаба које регулишу уставносудску област са циљем да се постојећа уставна рјешења побољшају.

Истраживање је довело до нових сазнања. Теоријски допринос се огледа у научној дескрипцији положаја, организације и функционисања уставног судства у Босни и Херцеговини, те извођењу закључака упоредног типа на степену више апстракције од изведенih закључака код анализе поједињих држава. Практични допринос дисертације огледа се у добијању нових сазнања која доприносе рјешавању актуелних проблема уставног судства везаних за његово практично функционисање у постојећим околностима, те одређивању смјерница и препорука за дјелотворније чување устава и уставности на путу изградње и јачања уставне демократије.

VII ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Кандидат mr Љубомир Ожеговић је израдом своје докторске дисертације под насловом „**Уставно судство у Босни и Херцеговини – нормативно и стварно**“, обавио истраживање које има своју научну, али и практичну вриједност. На једном мјесту су анализирана сва постојећа научна сазнања о уставном судству у Босни и Херцеговини, те дат допринос у правцу уставне и практичне примјене предмета истраживања.

У овом истраживању су на систематичан и прегледан начин, уз кориштење адекватне библиографске грађе и научних метода, обрађена сва релевантна питања и проблеми предмета истраживања. Закључна разматрања су правилно изведена, а резултати рада презентовани на одговарајући начин.

На основу свега напријед наведеног, Комисија даје

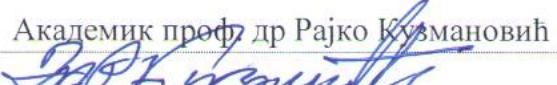
ПРИЈЕДЛОГ

С обзиром на чињеницу да урађена дисертација задовољава критерије и стандарде докторског рада, Комисија једногласно предлаже Научно.наставном вијећу Правног факултета Универзитета у Бањој Луци да донесе следеће одлуке:

1. Да се докторска дисертација mr Љубомира Ожеговића под насловом „Уставно судство у Босни и Херцеговини – нормативно и стварно“ прихвати као самосталан научни рад који задовољава научне захтјеве за рад оваквог карактера.
2. Да се именује Комисија за јавну одбрану рада.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Датум: 15. август 2017.

1. Академик проф. др Рајко Кузмановић

2. Академик проф. др Снежана Савић

3. Проф. др Миле Дмичић
